

ONS TIJDSCHRIFT: EEN GEMEENSCHAPPELIJK AVONTUUR VAN 25 JAAR *

door

Marcel STORME

Directeur van het Tijdschrift voor Privaatrecht

U allen die door uw aanwezigheid deze kwarteeuwviering van het Tijdschrift voor Privaatrecht een nooit-geziene luister wilt bijzetten, groet ik namens het T.P.R. zeer!

Ons Tijdschrift: het is net of het gisteren was en toch reeds een kwarteeuw!

Bij het binnentreden van deze statige aula, die zoals die van Luik, dateert van Koning Willem I, werd u een present-exemplaar overhandigd van een feestbundel, een catalogus a.h.w. van de T.P.R.-bibliotheek:

„Et l'index lui-même fait songer à un catalogue de bibliothèque, à une petite librairie privée, à une salle d'étude où le nom d'un peintre, çà et là parmi les noms d'écrivains, suggère des toiles accrochées aux murs ou des gravures sous verre, comme le nom d'un musicien évoquerait un piano ou un petit orgue dans un angle” (Valéry Larbaud, geciteerd in *J.T.*, 1989, 133).

Dit zaakregister herinnert aan de circa 30.000 pagina's gespreid over 100 nummers met 383 bijdragen, 1224 boekrecensies en 82 overzichten van rechtspraak. Het schetst eigenlijk de interne geschiedenis van ons Tijdschrift.

Maar „laat ons langs het steil ravijn opnieuw den ouden weg betreden die ons terugvoert naar het huis, dat in de duisternis beneden nog aan den voet der heuvel ligt;” (H. Marsman, *Jaloezie*).

De externe geschiedenis begint in 1963, toen op de A.P.R.-stam een eerste loot werd geënt door drie juristen die elkaar hadden gevonden in het Gentse gerechtsgebouw:

---

* Deze rede werd, in verkorte vorm, uitgesproken op de feestzitting te Gent op vrijdag 17 maart 1989, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van dit tijdschrift.

„Wij hebben drie mannen voorbij zien gaan,
zij droegen geen staatsie noch hoge waan,
zij hadden slechts hun zwarte toga's aan”
(naar Anton van Wilderode).

Het waren juristen die slechts één macht op aarde erkenden: die van het Recht en de Gerechtigheid; Willy Delva, Jacques Matthys en Jan Ronse waren hun namen.

Zij waren toen reeds in mijn ogen reuzen in het Vlaamse juridische landschap: Willy Delva, die met zijn imponerende verschijning de grote klassieke traditie van de civilist letterlijk en figuurlijk gestalte wist te geven; Jacques Matthys, die achter zijn gestuikte gestalte de gehele rechtsorde in haar ordenende regulering wist te incarneren; Jan Ronse, die met zijn guitige jongenskop de jeugdige creativiteit van het recht telkens weer een nieuwe kans wou geven.

Alle drie Gentse praktijkjuristen, die respectievelijk te Gent, Brussel en Leuven doceerden: een unieke combinatie, die het wetenschappelijk juridisch leven in Vlaanderen sterk heeft getekend in de zestiger jaren, want later kwamen de Tweetalige wetboeken — het Wetboek van Koophandel, het Burgerlijk Wetboek, het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek voor Strafrecht en Strafvordering openden achtereenvolgens de reeks — en tenslotte ook nog de Algemene Modellenverzameling voor de Rechtspraktijk die via de Brusselse balie en magistratuur hierop aansluiting kreeg.

Het was dit driemanschap, dat vertrouwen schonk — een meer dan blind vertrouwen — aan de directeur van het Tijdschrift, die thans 25 jaar later verweesd voor u staat, nu hij voor de eerste maal bij een viering van het T.P.R. noodgedwongen de leiding van de feestzitting dient waar te nemen.

Deze feestzitting diende inderdaad voorgezeten te worden door onze betreurde collega Jan Ronse, aan wier nagedachtenis in het zopas verschenen jongste nummer van ons tijdschrift een bijzonder verdiende hulde werd gebracht. Des te meer daar hij in 1987 de idee lanceerde van een kwarteeuwviering in het teken van de „jurisprudence comparée”.

Wij hadden die idee weliswaar reeds de facto in het leven van ons tijdschrift geïntegreerd — denk aan de overzichten van Belgische rechtspraak en de overzichten van de rechtspraak van de Hoge Raad der Nederlanden —, doch het was onze bedoeling dit meer expliciet te doen tijdens het colloquium over het kort geding en de academische zitting van heden.

Bovendien werd tijdens de Redactieraad van 2 augustus 1988 — het zou de allerlaatste vergadering van Jan Ronse zijn — de laatste hand gelegd aan de Prijs 25 jaar T.P.R.: een Belgisch-Nederlandse rechtspraakvergelijkende bijdrage, die vóór einde augustus 1989 wordt ingewacht en waarvoor de prijsuitreiking voorzien is op 23 november 1989(*)).

Het weze mij veroorloofd aan diegenen, die ons ontvielen en zonder dewelke dit juridisch avontuur nooit ware geslaagd, een piëteitsvolle hulde te brengen op de enige wijze die bij deze dag past: dank u, Frieda Delva en Trees Ronse voor wat Willy en Jan voor ons hebben betekend. Ik doe dit met beklemtoneering van wat u beiden persoonlijk ook voor het T.P.R. waart en bent, omdat ik uit ervaring weet wat het is een echtgenote te hebben die het Tijdschrift mee helpt schragen.

Van meetaf aan zochten wij aansluiting bij de Nederlandse rechtsweld en kwamen als vanzelfsprekend terecht bij Jan Drion, die niet eens de echte start mocht meemaken, en J.M. Polak. Op hun aanwijzing kwam de Nederlandse adviesraad tot stand met Werner Haardt, Jef Maeyer, Adriaan Pitlo en Jaap Beekhuis.

Beide laatstgenoemden, Pitlo — het „enfant terrible” uit de Nederlandse juristenwereld — en de „grand old man” Beekhuis herdenken wij vandaag met dezelfde piëteitsvolle dankbaarheid.

Opzet was via de nederlandstalige rechtswetenschap een breed spectrum te bieden van wat de doctrine in het ruime verband van Vlaanderen, België en Nederland kon bieden.

Le hasard et la nécessité (Monod): het noodlot, maar meteen ook de noodzaak als uitdaging voor een beperkt cultuurgebied, kunnen vectoren zijn om een eigen ideeënwereld uit te bouwen, die in ruimere verbanden originele en verfrissende geluiden kan laten doorklinken. Hoewel het onbegonnen werk is voorbeelden te geven van door de Nederlandse rechtscultuur geboetseerde geestesprodukten durf ik toch verwijzen naar: het kort geding, de marginale toetsing, de derde medeplichtigheid aan contractbreuk, de dwangsom, de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, de bindende derden beslissing en het bindend advies, de vage rechtsnorm,...

Het meest frappante voorbeeld lijkt me nog steeds dat via een bijdrage in het T.P.R. de figuur van de rechtsverwerking sinds 1980 in België ingang vond en in de franstalige rechtspraak en rechtsleer nog steeds onder deze nederlandstalige benaming wordt gehanteerd.

(*) Het reglement voor de „prijs 25 jaar T.P.R.” ten bedrage van 100.000 F kan bekomen worden op het redactie-secretariaat van het tijdschrift.

De T.P.R.-bibliotheek hebben wij uiteraard slechts kunnen realiseren dank zij een talrijke schare van medewerkers, navorsers en practici, die hun bijdragen, overzichten van rechtspraak en boekrecensies hebben willen schrijven en bij ons publiceren. Aan deze honderden auteurs zijn wij de grootste dank verschuldigd; wij zijn verheugd dat velen vandaag onder ons zijn.

Tijdens die 25 jaar heb ik persoonlijk mogen rekenen op de adekwate en opeenvolgende medewerking van 6 redactiesecretarissen, waaraan ik graag hulde wil brengen (Jean-Pierre Quintyn, Guy Schrans, Hubert Mestrum, Kris Schutijzer, Linda Galaude en Lutgard Hertecant).

Wij prijken sinds een kwarteeuw in tal van buitenlandse bibliotheken, over de hele wereld verspreid, dank zij de samenvattingen in het Frans, Duits en Engels — dit jaar komt er Spaans bij —, waarvoor ik graag onze vertalers dank; één onder hen doet het reeds 25 jaar! Maar het opmerkelijkste is wel dat wij sinds de start op 13 maart 1964 onafgebroken één en dezelfde drukker, Erasmus, en één en dezelfde uitgever, Story-Scientia, hebben gekend.

Het intellectueel genot bij de lectuur van een goede wetenschappelijke bijdrage wordt pas ten volle beleefd, wanneer je ook met je zintuigen dit geestelijk produkt kunt betasten: het oog op de mooie letter, de geur van versbedrukt papier, het gevoel van een nummer dat je in je ene hand (met uitzondering van enkele dubbelnummers!) laat openvallen.

Was het niet een auteur die reeds in de I^e eeuw na Christus schreef: „Indien het woord de stem is van de geest, is het geschrift de tekening van de geest” (H.J. Martin, *Histoire et pouvoirs de l'Ecrit*, Perrin, Paris, 1988, p. 40).

Het tijdschrift komt pas echt tot leven wanneer het onze abonneenten bereikt: een artikel wordt maar helemaal een artikel wanneer het in de geest van de lezer object wordt van begrip en beschouwing.

Laten we dus ook onze trouwe abonneenten dank zeggen, ook en vooral wanneer ze soms geduldig op een aflevering, die maar niet kwam, hebben zitten wachten.

Want die regelmaat behoort tot de kopzorgen van de directeur van een tijdschrift. Maar laten we het vandaag niet hebben over wat een directeur lijden kan, maar veeleer over wat hij de redactieleden, medewerkers en auteurs via een jarenlange meedogenloze en soms boze briefwisseling met de gevreesde groene kopstrook heeft aangedaan.

Ik denk nog met enig schuldgevoel terug aan de dreigbrief die ik stuurde aan een nalatige recensent, waarin ik hem meedeelde dat het toegestuurde boek door een gerechtsdeurwaarder zou worden teruggehaald. Die recensent was niemand minder dan de huidige hoofdredacteur van een juridisch tijdschrift!

Een tijdschrift moet zich ook tegenover de collega's van de juridische vakpers loyaal opstellen.

Twee jaar geleden (mei 1987) nam het T.P.R. het initiatief om alle juridische tijdschriften bij elkaar te brengen teneinde over een gemeenschappelijk beleid van gedachten te wisselen en tevens zakelijke afspraken te maken. Dit initiatief werd sindsdien tot tweemaal toe hernomen.

Vandaag zijn wij verheugd in diezelfde geest zoveel zuster-tijdschriften hier te mogen verwelkomen.

Mesdames, Messieurs, vous qui représentez les revues francophones de ce pays, permettez-moi de vous offrir en guise de bienvenue un vers de Charles Péguy:

„Ce qui partout ailleurs
Se querelle et se prend
N'est ici qu'un beau fleuve
Aux confins de sa source”
(*Prières à Notre Dame de Chartres*).

Je n'ai toujours pas compris pourquoi le monde politique belge n'ait jamais fait appel aux juristes de la Belgique septentrionale et méridionale pour la doter d'une nouvelle et belle constitution, garante d'un pluralisme culturel, idéologique et socio-économique.

En fait, nous avons très bien compris: les juristes dérangent et ils dérangent à un tel point qu'un garde des sceaux a cru bon de les qualifier de “comédiens”.

Met alle tijdschriften zouden wij een gezamenlijk beleid moeten voeren, een beleid van concertatie, engagement en kwaliteit.

Een beleid van concertatie en samenwerking, maar ook van concentratie. Het recht wordt immers al te zeer een commercieel produkt, met het gevolg dat er in dit land te veel tijdschriften zijn: een recente telling gewaagt van 75 juridische periodieken (G. Van Overwalle, *Het nederlandstalig juridisch tijdschrift in België, V.J.V.*, 1988/4, 12 e.v.).

Men zou moeten een gulden regel vooropstellen: geen nieuw tijdschrift zonder verdwijning van een bestaand. Voor diegenen die dit

als een uiting van „Beati possidentes” beschouwen, moge ik er aan herinneren dat wij in 1963 onderhandeld hebben met het Rechtskundig Tijdschrift en dat dit laatste verdween in het jaar dat ons tijdschrift startte.

De vakpers moet ook een ruggesteun zijn voor een gezamenlijk intellectueel engagement, dat van juristen die zich kritisch tegenover bepaalde rechtsontwikkelingen opstellen: „L’intellectuel, c’est une institution aussi vitale — peut-être davantage — dans une culture démocratique que la séparation des pouvoirs, la liberté de manifester ou le droit de s’insurger” (B.H. Lévy, *Eloge des intellectuels*, Paris, 1987, p. 101).

Een mooi voorbeeld hiervan vind ik een recente en striemende analyse van de Loodsenwet die met een terugwerkende kracht van 30 jaar in 1988 door het Belgisch Parlement gestemd werd (Van Oevelen, A., *De wet van 30 augustus 1988 tot wijziging van de wet van 3 november 1967 betreffende het loodsen van zeevaartuigen: te verregaande aansprakelijkheidsvrijstellingen en ongehoord verre retroactiviteit*, *R.W.*, 1988-89, 946 e.v.). Met enig cynisme zou men zich kunnen afvragen waarom de financieringswet van 16 januari 1989 het nieuwe België niet met terugwerkende kracht tot 1830 heeft tot stand gebracht!

Maar bovenal moet de vakpers een gezamenlijke inspanning opbrengen om de Belgische doctrine, zij weze van nederlandstaligen of van franstaligen huize, op hoog kwalitatief niveau te brengen en haar in het kader van Europa een specifieke profilering te geven.

Want de doctrine, die in de dertiger jaren nog door Paul Scholten, als een raadvrouw werd omschreven, is vandaag opnieuw een uitermate belangrijke bron geworden, waaruit het recht welig kan vloeien (Vgl. Feestbundel 20 jaar T.P.R., *De invloed van de doctrine*).

Ten tijde van Hadrianus kon men vaststellen dat alle befaamde rechtsgeleerden toen in dienst van de keizer waren („qu’il n’est guère de juriste de renom qui n’ait servi l’empereur”: Martin, H.J., *o.c.*, 108).

En in zijn sprankelend werk „Judges, legislators and professors” schreef de Gentse rechtshistoricus R.C. Van Caenegem nog: „That jurists have often been servants and instruments of the powers that be, is undeniable. This does not mean that one should forget about the others who have followed their own conscience and intellectual insight independently of, or even against, the rulers of the world, and legal science is much indebted to them.” (*o.c.*, 157).

Persoonlijk geloof ik dat aan het tanend einde van deze eeuw, het gelijktijdig tanen van de meeste traditionele rechtsbronnen aan de rechtsleer een nieuw élan heeft gegeven, hetwelk moeilijk kan worden onderschat.

Zelfs in het common law-land bij uitstek schreef Master Jack Jacob onlangs nog: „What we need in England today is a core of academic scholars in the field of the theory and practice of civil justice” (*The fabric of English civil justice*, Stevens & Sons, London, 1987, 254).

Niet alleen is men tot het besef gekomen dat de wetgever zijn primauteit heeft verzaakt, doch ook dat de wetgeving als vrije uitdrukking van een democratisch verkozen meerderheid tot het rijk van de ficties behoort (Aldus Witteveen, gerecenseerd door M. Van Hoecke, *R. W.*, 1988-89, 759).

Daarom ligt het voor de hand dat de rechtsgeleerden — en hiermee bedoel ik uiteraard zowel de rechtspractici als de jurisconsulten — in vele landen geroepen worden om wetteksten voor te bereiden, die keurig legistiek werk mogelijk maken.

Anderen zullen het „*ius constitutum et constituendum*” kritisch-constructief op de korrel nemen.

Nog anderen tenslotte zullen de eenmaal bekrachtigde wetten via een oordeelkundige interpretatie trachten om te buigen tot een instrumentarium dat de burger op adequate wijze ter beschikking kan staan.

Doch ook ten aanzien van de rechtspraak — waarvan de rechters de auteurs zijn — heeft de rechtsleer een onvervangbare plaats weten te veroveren. Onafhankelijk van de belangenconflicten die in welbepaalde gedingen aan de oppervlakte traden, zal de commentator via annotaties en overzichten van rechtspraak speuren naar het grote weefsel dat als een samenspel van zovele spinraggen uit de casuïstiek van vonnissen en arresten naar voren treedt. Reeds in het eerste nummer van het *T.P.R.* schreven wij: „De rechtsgeleerde ontleedt de rechtspraak omdat de rechtsproblemen zich daar het scherpst stellen in hun werkelijke — zij het dan pathologische — verhoudingen. Hij zal vol waardering de vondst van de rechter ontdekken of de rechter zelf van zijn vondst bewust doen worden: „*la doctrine doit intensifier son effort de coopération dans l'édification du droit jurisprudentiel, en aidant la jurisprudence à voir clair dans ses propres positions et démarches*” (Dabin)” (*T.P.R.*, 1964, 5 e.v.).

En indien het weefsel onregelmatig wordt, en meer op een lappedeken gelijk dan op een mooi in de ochtenddauw glinsterend web, zal

duidelijk gemaakt worden hoe een behoorlijke juridische structuur tot betere resultaten had kunnen leiden.

Ik laat hier dan nog buiten beschouwing de invloed van de doctrine op de rechtspraak zelf (Zie hierover I. Veroungstraete, in *Feestbundel 20 jaar T.P.R.*).

Tenslotte en niet in het minst zal de doctrine zich weten op te dringen als een volkomen autonome en volwaardige rechtsbron.

Hierbij moge de Socratische zienswijze nog steeds als een veilige leidraad dienen:

„Vooreerst het samenbrengen, door een synoptisch overzicht, onder één hoofdbegrip, van wat links en rechts verspreid ligt, ten einde van elk ding, waarover men telkens wil onderrichten, een bepaling te geven, en het aldus duidelijk te maken”.

„In staat te zijn, in tegenstelling met het voorgaande, de genusbegrippen volgens hun natuurlijke geledingen in species te ontleden, en er zorg voor te dragen dat men daarbij niet, als een knoeierige slager, een of ander lid breekt”.

„En hierop, Phædrus, ben ik verliefd: op deze procédés nl. van verdeling en samenvatting, ten einde in staat te zijn te spreken en te denken. En vind ik iemand anders, waarin ik de natuurlijke begaafdheid meen te ontdekken om het ene en het menigvuldige te zien, dan volg ik hem achterna, als op 't spoor van een god”.

(Plato, Phædrus, 265, d, e en 266 b, in Plato, *Verzameld werk*, dl. II, vert. X. de Win, Antwerpen, 1962, 510-511).

Juristen, die via hun opleiding en meer nog via de rechtspraktijk — advocaten, magistraten, ambtenaren, bedrijfsjuristen — door het recht doordrenkt en door de Griekse godin *Dikè*, dochter van Zeus en Themis, begeesterd zijn, kunnen op optimale wijze én het rechtsdenken én het levende recht bevruchten en vernieuwen.

Onafhankelijk ten aanzien van de machten, kunnen zij het recht maken en boetseren: „Law is what the lawyers do”. En gesterkt door de doctrine kunnen zij ook oordeelkundig ageren t.o.v. wat onlangs in Nederland omschreven werd als „zwart besturen” (overheidsfraude) of „grijs besturen” (P.J.J. van Buuren, *Gedogend besturen*, Oratie, besproken door J. van der Hoeven, in *Bouwrecht*, 1989, p. 180-181). Dit laatste doet zich voor „wanneer de overheid passief of actief goed vindt dat anderen de voorschriften aan hun laars lappen”.

Met zovele duizenden juristen moet men onze samenleving via doctrine en rechtspraktijk kunnen normeren, met de droom der gerechtigheid voor ogen.

Dames en Heren,

De trots om Ons Tijdschrift wordt getemperd door de nostalgie om de voorbije 25 jaar, „à la recherche des amis perdus”.

Maar wij moeten vandaag niet alleen een stukje geschiedenis schrijven, maar ook naar de toekomst blikken.

Ons Tijdschrift is na 25 jaar geen rustig bezit, maar een nieuwe uitdaging.

Voor de komende 25 jaar zou ik een ontwerp van programmaverklaring willen voorleggen om het ons toevertrouwde kleinood aan de volgende generaties te kunnen doorgeven.

1. Onze vlag is die van het Privaatrecht. In 1964 schreven wij in de Verantwoording: „Toch werd uiteindelijk beslist zich tot het privaatrecht te beperken, waarbij nochtans aan dit begrip zijn ruimste betekenis wordt gegeven. Deze beperking steunt niet alleen op praktische overwegingen, waaronder de onmogelijkheid om alle takken van de rechtswetenschap met evenveel zorg en gelijkmatige interesse te bestuderen. Zij is ook gefundeerd op de wezenlijke voorrang die, ondanks het voortschrijdend ingrijpen van het publiek recht, aan het privaatrecht moet worden voorbehouden.

Het privaatrecht als algemene levensordering van het gehele volk, blijft immers de basis van onze maatschappij, omdat het de normen bepaalt die het persoonlijk, familiaal, professioneel en sociaal-economisch leven van de enkeling beheersen.” (*T.P.R.*, 1964, p. 4).

Sindsdien hebben wij herhaaldelijk ervaren dat de burgers in dit land meer beroerd worden door de privaatrechtelijke wetgeving (huwelijksvermogensrecht, erfrecht langstlevende echtgenoot, huishuurwetgeving, afstamming en adoptie,...) dan door de constitutionele en institutionele hervormingen „ohne Ende”.

Dit privaatrecht zullen wij morgen in een breder perspectief moeten situeren: het privaatrecht wordt niet alleen beroerd door de ontwikkelingen die zich in de andere rechtstakken voordoen, doch ook door de totstandkoming van de interne markt.

Ontwerpen van een Europees contractenrecht en van een Europees Gerechtelijk wetboek zijn signalen van deze belangrijke verruiming.

2. Wij hebben bewust gekozen voor de voltooiing van de nederlands-talige rechtscultuur in dit land, hierbij overtuigd van onze geprivilegieerde situatie in een driestromenland op het kruispunt van verschillende rechtsculturen.

Ik onderschrijf wat Albert Westerlinck nog in 1982 schreef in Dietse Warande en Belfort: „Het is mijn diepste overtuiging, waarvoor ik wil leven en sterven, dat het cultureel geluk van ons volk, bij volledige vrijheid van heel ons wezen en veiligstelling van onze taal, niet ligt in een eenzijdige germanisering van onze cultuur, maar in een harmonische integratie van christelijke, humanistische, Latijns-Romaanse, Angelsaksische en Germaanse cultuurgoederen.” (Albert Westerlinck in D.W.B., 1982, 179).

Door deze opening naar verschillende rechtsculturen kunnen wij buitenlandse modellen op een eigensoortige wijze gaan bewerken en het centrum bij uitstek worden in Europa voor de rechtsvergelijking, de harmonisatie en de eenmaking.

3. Wij moeten met het recht, en derhalve ook met de doctrine, spaarzamer leren omspringen.

Wij schrijven te veel over te weinig; wij hebben behoefte aan meesters van het korte rapier.

In vroegere tijden dienden de geschreven teksten kort te zijn, omdat men met de geleiders — kleitabletten, papyrus, perkamenten en hout — spaarzaam moest omspringen.

Het Tijdschrift voor Privaatrecht wordt meer geconsulteerd dan gelezen. Dit geldt uiteraard voor onze Overzichten van rechtspraak, doch ook voor bijdragen, die soms pas jaren later actueel worden; dit was bv. het geval met een bijdrage uit 1965 over het openbaar koopaanbod, die plots 23 jaar later in het Epos van de Generale de verdiende aandacht kreeg.

Maar wij publiceerden ook vele juridische bijdragen, die boeiende lectuur werden zodra zij een stukje nieuwe rechtscultuur wisten te scheppen.

Door een jaarlijkse T.P.R.-prijs voor de beste der gepubliceerde doctrinale bijdragen willen wij dit in de toekomst bijkomend stimuleren (*).

4. Ik wil nog even terugkeren naar de autonomie van de rechtsleer.

De wetgever en de regeerder — al vergeten ze dit wel eens — staan onder „the rule of law”. Ook de rechter, die de wet moet toepassen, staat onder gezag.

De rechtsgeleerde daarentegen is alleen onderworpen aan de auto-censuur en kan derhalve in de hoogste mate inventief zijn.

Onze hedendaagse doctrine beperkt zich al te zeer tot het analy-

---

(*) Ook dit reglement is verkrijgbaar op het redactie-secretariaat.

tisch commentariëren van wetgeving en rechtspraak en waagt zich al te weinig aan originele rechtsvinding en synthese.

Wil zij overleven, dan moet zij dank zij eigen inventiviteit de dreiging van de rechtsinformatica kunnen trotseren.

Een analytische doctrine, die zich beperkt tot inventariseren, commentariëren van wetgeving en rechtspraak, of via het basso continuo van de voetnoten herhalen van wat anderen voorheen schreven, is gedoemd om de plaats te ruimen voor de elektronisch opgeslagen rechtsdocumentatie.

Socrates uitte destijds in de beroemde sage van Theuth de vrees voor het teloorgaan van de mondelinge traditie ingevolge de opkomst van het door de god Theuth ontworpen geschrift:

„Maar toen ze op het kapittel van het schrift gekomen waren, zei Theuth: ‘Hier, sire, hebben we nu een leervak dat de Egyptenaren verstandiger zal maken en dat hun geheugen zal verbeteren: mijn uitvinding is een toverdrank voor geheugen en verstand’. Waarop de andere wedervoer: ‘O kunstvaardigste Theuth, de ene is het gegeven de kunsten in het leven te roepen, de andere uit te maken in hoeverre ze nuttig of schadelijk zullen zijn voor hen die ze zullen aanwenden. Zo is het ook met u: gij zijt de vader van het schrift, (a) en in uw vaderlijke genegenheid schrijft ge uw kind een kracht toe die het tegendeel is van wat het werkelijk vermag. Want uw uitvinding zal in de ziel van hen die haar leren, vergetelheid doen ontstaan, doordat ze zullen verwaarlozen hun geheugen te oefenen. Door hun vertrouwen in het schrift, zullen ze immers het middel om zich iets te herinneren buiten zichzelf gaan zoeken, in vreemde lettertekens, in plaats van in zichzelf, door zelf hun geheugen in werking te stellen. En zo is uw uitvinding een toverdrank, niet voor het geheugen, maar voor een vaag zich-te-binnen-brengen. Van de wijsheid biedt gij uw leerlingen de schijn, niet de werkelijkheid: veel-belezenen kunt ge er van maken, maar hun lezing zonder lering zal alleen tot gevolg hebben dat ze veelweters zullen lijken, (b) terwijl ze, negen keer op tien, onwetenden zullen zijn... en daarbij nog lastig in de omgang: want in plaats van wijzen, zijn ze waanwijzen geworden.’” (Plato, *Phædrus*, 274e - 275b, vert. De Win, o.c., 524-525)(*).

Deze vrees is achteraf ongegrond gebleken. Zo lijkt het mij dat de vrees voor het teloorgaan van het geschrift door de opkomst

---

(*) Men zou deze sage ietwat ondeugend kunnen vergelijken met sommigen onzer studenten, die op het examen over hun lectuuropdracht ondervraagd worden en dan enkel kunnen verwijzen naar de fotocopies die ze van de desbetreffende artikelen hebben gemaakt!

van de informatisering, even ongegrond zal blijken, indien men creatief, inventief en prospectief gaat schrijven. Maar dit is vandaag nog onvoldoende het geval.

5. De kwaliteitscontrole zou m.i. dienen te gebeuren via drie bekommernissen, die meteen een blijvend eerbetoon zouden zijn voor Willy Delva, Jacques Matthys en Jan Ronse, die elk op hun manier voor deze bekommernissen model hebben gestaan: het Recht als omzetting van de „Gesinnungsethik” in „Verantwoordingsethik” (M. Weber); de nooit aflatende eerbied voor de „rule of law” en de grenzeloze creativiteit van de doctrine ten behoeve van de noden der praktijk.
6. Met een dergelijke kwaliteitslabel zullen wij op de interne markt van Europa’s juridische vakpers onze rechtmatige plaats weten in te nemen:

„De wereld die wij willen is Europa
uit zoveel eeuwen ongeduld verzameld
en toegezegd aan wie geen wanhoop kennen”
(A. Van Wilderode, *Aan de weg timmeren*).

En vanuit dat Europa der rechtsgeleerden bezetten wij „a room with a view” op de hele wereld. Ook het recht kan — hoe paradoxaal ook — ertoe bijdragen dat voor alle kinderen op deze aarde het leven een feest zou zijn, een feest zoals wij dit hier vandaag in een geprivilegieerde samenleving mogen vieren.

Dames en Heren,

In de Vlaamse letterkunde is er een prachtig vers van een anonieme dichter, waarin Maria van Bourgondië, na de val van haar paard (1482), uitroept:

„Adieu, mijn vrienden altemale
Ghi hebt mi redelijk wel ghedient”.

Redelijk in het oud-Vlaams betekende toen „naar redelijkheid”, „behoorlijk”.

Dit parafraserend durf ik zeggen aan alle medewerkers van de afgelopen 25 jaar: U hebt het T.P.R. en onze nederlandstalige rechtsgemeenschap in deze juridische delta van Europa bijzonder goed gediend. Ik dank u allen zeer.

RÉSUMÉ

NOTRE REVUE: 25 ANNÉES D'AVENTURE EN COMMUN

Dans son discours à la séance académique marquant le 25ème anniversaire, le directeur de notre revue commémore les pionniers qui, après avoir lancé le T.P.R., en ont assumé pendant de longues années la promotion et le développement.

Une revue est essentielle pour la vie du droit, parce qu'elle donne une place de choix à la doctrine qui redevient une importante source du droit.

Le législateur, dont on a encore pu souligner récemment combien sa qualité de représentant démocratique est devenue une fiction, a renoncé à sa primauté. La doctrine se voit dès lors offrir la possibilité, soit de préparer et stimuler elle-même un travail légistique de qualité, soit de rendre ce travail ultérieurement plus abordable par son interprétation; la doctrine pourra en outre en assurer l'explication et la systématisation à l'intention de la jurisprudence.

L'auteur souligne que les années à venir verront se poursuivre une politique de qualité de la revue où l'accent sera mis:

- 1) sur la place prépondérante du droit privé dans notre vie en société;
- 2) sur la situation privilégiée de la culture juridique de langue néerlandaise: se trouvant au carrefour de plusieurs cultures juridiques, elle est tout naturellement appelée à devenir dans le marché intérieur européen le centre névralgique du travail de comparaison, d'harmonisation et d'unification du droit;
- 3) sur le souci de parcimonie de la doctrine, qui doit faire œuvre d'inventivité et de synthèse;
- 4) sur l'attachement à une doctrine soucieuse de l'éthique, du respect de la *rule of law* et de la volonté d'apporter des solutions nouvelles aux besoins de la pratique.

ZUSAMMENFASSUNG

UNSERE ZEITSCHRIFT: EIN 25-JÄHRIGES GEMEINSAMES ABENTEUER

In der Rede anlässlich der Festsitzung zum 25-jährigen Jubiläum der „Tijdschrift voor Privaatrecht“ erinnert der Direktor der Zeitschrift an die Pioniere die die Zeitschrift entwarfen und jahrelang förderten und begleiteten.

Eine Zeitschrift ist für das Rechtsleben von grundlegender Wichtigkeit, weil sie der Doktrine, die sich aufs neue zu einer wichtigen Rechtsquelle entwickelt, erhebliche Bedeutung beimißt.

Der Gesetzgeber, dessen Beschaffenheit als demokratischen Vertreters noch vor kurzem als fiktiv dargestellt wurde, hat auf seine Vorherrschaft verzichtet. Deshalb bekommt die Doktrine die Chance, entweder selbst tadellose legistische Arbeit vorzubereiten oder zu fördern, oder sie hinterher durch Interpretierung akzeptabel zu machen; außerdem wird die Rechtslehre der Rechtspflege gegenüber erläuternd, ordnend und systematisierend auftreten können.

Der Verfasser unterstreicht, daß in Zukunft eine Weiterführung dieser Qualitätspolitik beabsichtigt wird, wobei betont werden:

1. die herausragende Stellung des Privatrechtes in unserer Gesellschaft;
2. die privilegierte Lage der niederländischsprachigen Rechtskultur, die sich an der Kreuzung sovieler Rechtskulturen befindet und deshalb vorbestimmt ist um auf dem europäischen Binnenmarkt zum Gehirnzentrum für Rechtsvergleich, Harmonisierung und Vereinheitlichung zu werden;
3. die Wirtschaftlichkeit der Doktrine die größere Inventivität und Synthese mit sich bringen soll;
4. die Sorge um eine Rechtslehre die ethische Bewegtheit zeigt, die rule of law berücksichtigt und für die Not der Praxis neue Lösungen findet.

SUMMARY

OUR PERIODICAL: A COMMON ADVENTURE LASTING 25 YEARS

In the speech which he delivered on the occasion of the celebration of the 25th anniversary of the T.P.R., its Editor-in-chief recalled the pioneers who created the periodical as well as nurturing and assisting its development for many years.

Periodicals are essential to the legal world because of the importance they attach to legal writing, which is once again becoming an important source of law in its own right.

The legislator, whose role as democratic representative has recently been demonstrated to be lacking in substance, has lost his pre-eminence. This has given legal writing its opportunity either to make and foster sound legal proposals itself, or to make the law digestible by means of interpretation. In addition, legal writing has a role to play in explaining and placing in systematic order the available case law.

The author stresses that the policy for the coming years will be one which continues to give pride of place to quality and emphasize the following:

- (1) the prominent place of private law in our society;
- (2) the privileged position of the Dutch-language legal tradition, situated as it is on the crossroads of so many legal traditions and consequently destined to become, in the European internal market, the nerve centre of comparative law and legal harmonization and unification;
- (3) the reticence displayed by legal writing, which should provide more synthesis and inventiveness;
- (4) the need to provide a body of legal writing which is ethically motivated, respects the rule of law and can find new solutions for questions which arise in practice.

RESUMEN

NUESTRA REVISTA: UNA AVENTURA COMÚN DE 25 AÑOS

En su discurso pronunciado en la celebración del 25 aniversario de la «Revista para

el Derecho Privado», el director recuerda a los pioneros que crearon la revista y que durante muchos años la han estimulado y seguido.

Para la vida jurídica es esencial una revista: da valor a la doctrina, que de nuevo se está convirtiendo en una importante fuente del derecho.

El legislador — del que recientemente todavía se ha recalado cómo su calidad de representante democrático se ha convertido en una ficción — ha perdido su primacía. A causa de eso, la doctrina puede preparar o estimular ella misma un trabajo legístico correcto, o bien hacerlo más comprensible por la interpretación; además, la doctrina podrá explicar, ordenar y sistematizar la jurisprudencia.

El autor subraya que, para los años a venir, se continuará siguiendo una política de calidad, en la que los acentos se encontrarán en:

1. La posición destacada del derecho privado en nuestra sociedad;
2. La situación privilegiada de la cultura jurídica neerlandesa, que se encuentra en el cruce de tantas culturas jurídicas y que por eso está predestinada a convertirse en el punto neurálgico de comparación, armonización y unificación en el mercado interno de Europa;
3. La sobriedad de la doctrina, que tendría que ser más inventiva y sintética;
4. El cuidado de una doctrina que sea ética, que respete el imperio de la ley («rule of law») y que dé nuevas soluciones para las exigencias de la práctica.